

ANALIZA SECTORULUI TURISTIC PRIN PRISMA INDICATORILOR DE CIRCULARITATE

**Corina GRIBINCEA, PhD, Senior Coordinator Researcher,
National Institute for Economic Research, AESM, Moldova**
<https://orcid.org/0000-0003-2571-5849>, corina.gribincea@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.III.2023.17.26>

Abstract. *For the tourism sector, circularity is a strategic approach, especially from the point of view of minimizing environmental impact, including waste, pollution, CO2 emissions, given the potential of a circular economy to decouple economic growth from resource use. Integrating circularity and further increasing resource efficiency in the tourism value chain represents an opportunity for the tourism sector to embrace a sustainable and resilient path. The extensive and transversal value chain of tourism offers many opportunities for a longer, better and more circular use of the materials and products used to provide the services, creating value and partnerships and bringing waste as close to zero as possible. Within the scope of this study, the description and analysis of the experiences of circularity will be presented, the updated synthesis of the transition situation to the principles of circularity and the presentation of some cases from Trebujeni - Pensiunea Vila Roz and from Chisinau - Radisson Blu Leograd Hotel will be presented. Within the present paper, circularity isn't a priority for the Moldovan service producer, but also for the tourist himself, because the tourist is the one who decides how to travel, what to do at the destination, how to use the infrastructures. But the manufacturer can influence the customer's behavior so that he behaves in a more circular way. On the other hand, the large number of service producers in the tourism industry (transportation, catering, accommodation, excursions, etc.) induces the need for cooperation between actors to create a global offer of circular tourism based on the principles of the circular economy. The main barrier in the application of the principles of circularity in tourism is the lack of awareness and the lack of interest of consumers in applying this concept in practice. This paper is written within the state project 20.80009.0807.22. Developing the mechanism for the circular economy creation in the Republic of Moldova.*

Keywords: *circular economy, tourism sector, indicators of circularity*

JEL: *Q 53, Q58, Z30*

UDC: *338.48*

Introducere. Economia circulară se află în centrul unei dezbateri în creștere și al inițiativelor legislative atât în Europa, cât și la nivel global, încă în anul 2015 Comisia Europeană a adoptat Planul de acțiune pentru economia circulară, ca politică de accelerare a tranziției Europei către o economie circulară, iar Organizația Națiunilor Unite a identificat Planul de acțiune pentru economia

circulară, drept cea mai bună practică pentru a stimula punerea în aplicare a **Agendei 2030 și a Obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD)**. Criza COVID-19 a crescut conștientizarea importanței lanțurilor locale de aprovizionare și a necesității de a regândi modul în care sunt produse și consumate bunurile și serviciile, ambele elemente cheie ale unei economii circulare. Circularitatea reprezintă un factor cheie favorizant în cadrul **Declarației de la Glasgow privind acțiunea climatică în turism** (UNWTOa), care își propune să accelereze eforturile de atenuare și adaptare din partea părților interesate din turism. Toate inițiativele sunt implementate sub umbrela **Programului de turism durabil One Planet** (UNWTOb).

Pentru sectorul turismului circularitatea reprezintă o abordare strategică, în special din punctul de vedere al reducerii la minimum al impactului asupra mediului, inclusiv a deșeurilor, poluării, emisiilor de CO₂, având în vedere potențialul unei economii circulare de a decupla creșterea economică de utilizarea resurselor. Integrarea circularității și creșterea în continuare a eficienței resurselor în lanțul valoric al turismului reprezintă o oportunitate pentru sectorul turismului de a îmbrățișa o cale sustenabilă și rezilientă.

Pentru întreprinderile din turism, economia circulară poate aduce competitivitate, nu numai în legătură cu oportunitățile de inovare, diferențiere și diversificare a fluxurilor de venituri, ci și pe măsură ce guvernul și investitorii se uită din ce în ce mai mult la politicile de mediu, sociale și de governanță (ESG).

Pentru destinațiile turistice, economia circulară oferă oportunitatea de a spori impactul turismului asupra dezvoltării durabile, generând bunăstare pentru populația locală prin crearea de noi locuri de muncă și lanțuri valorice locale mai incluzive, creând astfel un inel logic între afaceri și teritorii.

Pentru turiști, economia circulară oferă o oportunitate de a lăsa o amprentă pozitivă, de a călători cu scop și poate duce la efecte multiplicatoare atunci când vine vorba de transformarea întregului ecosistem turistic prin schimbarea comportamentului.

Lanțul valoric extins și transversal al turismului oferă numeroase oportunități pentru o utilizare mai lungă, mai bună și mai circulară a materialelor și produselor folosite pentru a furniza serviciile, creând valoare și parteneriate și aducând deșeurile cât mai aproape de zero.

Analiza literaturii de specialitate. Dezvoltarea durabilă a turismului, conform autorilor M. Stoican, D. Vărvăruc, N. Filip (2021), se realizează prin forme de turism alternativ, care au la bază următoarele **principii**:

- a) *minimizarea impactului activității turistice asupra mediului natural* în vederea obținerii durabilității ecologice, contribuind la menținerea și îmbunătățirea stării de conservare prin întoarcerea unei părți a veniturilor la ariile protejate;
- b) *minimizarea impactului negativ al activității turistice asupra comunității locale și a membrilor ei* în vederea obținerii durabilității sociale prin dezvoltarea acelor forme de turism care nu perturbă și nu întrerup viața de zi cu zi a populației din destinațiile turistice, evitarea unor situații ostile în relația cu comunitățile locale;
- c) *minimizarea impactului negativ al activității turistice asupra culturii, tradițiilor și obiceiurilor comunităților locale* în vederea obținerii durabilității culturale

prin dezvoltarea unui turism capabil să determine menținerea autenticității și individualității culturilor locale și care să evite saturarea acestora cu influențe culturale externe;

- d) *maximizarea beneficiilor economice la nivelul comunității locale* ca urmare a dezvoltării turismului în vederea obținerii durabilității economice, constituie unul dintre cele mai importante principii ale dezvoltării durabile, pus în slujba protecției și dezvoltării economice a comunităților locale și ariilor protejate;
- e) *educația, pregătirea, informarea* turistului în vederea îmbunătățirii atitudinii personale în ceea ce privește mediul și reducerea impactului său negativ, include o componentă ecologic-educativă pentru vizitatori, localnici, administrația locală și populația locală.
- f) *controlul local*, principiu de bază al dezvoltării durabile, conform căruia comunitatea locală participă și este consultată în tot ceea ce privește dezvoltarea turistică durabilă, constituind un factor de decizie activ; elementele cheie sunt proprietatea locală asupra elementelor de infrastructură turistică (de exemplu structuri de cazare) și implicarea comunității și administrației locale.

În industria ospitalității abordarea unor acțiuni în sensul respectării principiilor dezvoltării durabile, presupune realizarea unor parteneriate cu constructori, proiectanți și arhitecți, firme de întreținere curentă etc. a căror orientare este spre achiziții ecologice, nu numai din punct de vedere al spațiilor de cazare, alimentație, agrement și tratament, dar mai ales din punctul de vedere al clienților.

Tranziția cu succes la un model de turism mai durabil și mai rezistent prin aplicarea principiilor economiei circulare depinde de colaborarea și parteneriatele publice-private active, cooperarea interguvernamentală, politicile eficiente și instrumentele de politică și finanțare. UNWTO sprijină trecerea către o economie circulară în lanțurile valorice ale turismului prin materiale plastice în cadrul *Inițiativei Globale pentru Materiale Plastice Turistice* (UNWTO) și prin alimente în cadrul *Foii de parcurs globale pentru reducerea risipei alimentare în sectorul turismului* (UNWTO). În același timp, în ciuda interesului din ce în ce mai mare pentru paradigma circularității, sectorul turismului și ospitalității este doar parțial implicat în discuție.

Analiza literaturii de specialitate, concludă că interpretarea și implementarea economiei circulare în industria turismului se concentrează în principal pe **risipa alimentară, consumul de energie, consumul de apă și emisiile de CO₂, schimbările climatice și încălzirea globală**. Pentru a înregistra indicatori mai buni în punctele de interes, turismul și sectorul ospitalității ar trebui să se gândească la **reducerea resurselor utilizate, la reutilizarea produselor existente, reciclarea a ceea ce este potrivit pentru asta și reproiectarea, înlocuirea și regândirea operațiunilor**.

Un viitor punct de focalizare ar putea fi profitarea din digitalizare. O destinație inteligentă/furnizorul de servicii/unitatea poate colecta date nu doar despre oaspeți și despre obiceiurile acestora, ci și despre indicatorii dur ai sustenabilității (cum ar fi consumul de energie, risipa alimentară etc.) (del Vecchio et al. 2021). În consecință, implicațiile economiei circulare pentru turism și

ospitalitate rămân în mare parte neexplorate și neteoretizate (Tommasini, L., & Cavagnaro, E., 2022).

Metodologia. În cadrul acestui studiu va fi prezentată descrierea și analiza experiențelor de circularitate, sinteza actualizată a situației de tranziție la principiile circularității și prezentarea unor cazuri de la Trebujeni - Pensiunea Vila Roz și din Chișinău - Radisson Blu.

Rezultate. Chiar dacă contribuția economică a sectorului turismului internațional este relativ mare, circularitatea sectorului este limitată de nivelul de durabilitate și circularitate al sectoarelor cu care este conectat turismul, dintre care cele mai importante sunt deja prioritare, și anume agricultura, construcțiile și ambalajele (Global Ecotourism network).

Fiind una dintre cele mai mari industrii implicate în „economia experienței”, călătoriile și turismul, într-un context mai global, au un potențial enorm de a oferi experiențe de transformare nu numai turiștilor, ci și comunităților gazdă.

Cu toate acestea, călătoriile și turismul sunt dintre cele mai nesustenabile și inegale industrii la nivel global. Organizația germană non-profit *Atmosfair* (*Atmosfair*), estimează că zborul de la Londra la New York generează aproximativ 986 kg de dioxid de carbon (CO₂) per pasager, în timp ce cetățeanul mediu din 56 de țări din lume emite mai puține decât atât într-un an întreg.

La nivel local, turismul are efecte negative asupra ecosistemelor (de exemplu, supraturism), precum și impacturi socio-culturale negative asupra comunităților gazdă (*Go Circular*) (de exemplu, exacerbarea inegalităților existente, creșterea dependenței de turism).

Trebuie să menționăm, că **modelele de turism circulare** reprezintă modele economice alternative, având potențialul de redistribuire a beneficiilor din activitatea de turism către un număr mai mare de oameni. Discuțiile despre o abordare circulară în turism s-au concentrat pe modul în care întreprinderile turistice individuale pot implementa design-uri circulare în produsele lor. Analiza arată că cele mai frecvente dintre aceste abordări includ:

- *textile circulare*, cum ar fi ciclul de viață al lenjeriei de pat de hotel, utilizarea excesivă a apei asociată cu spălarea rufelor și transformarea deșeurilor agricole în textile;
- *construcția și demolarea circulară*, inclusiv renovarea și reparațiile hoteliere, luând în considerare întregul ciclu de viață al unei clădiri și amprenta de carbon extinsă a acesteia;
- *alimente circulare*, cum ar fi favorizarea agriculturii locale (reducerea consumului de alimente), producția de alimente mai durabilă, agricultura urbană și periurbană, reducerea risipei alimentare și compostarea și schimbarea comportamentului pentru diete mai sănătoase și mai durabile;
- *îndepărtarea din hoteluri și companii aeriene* a articolelor de unică folosință din plastic.

Experiența acumulată în domeniu arată, că aceste abordări pot fi atât individuale, cât și globale și colective. De exemplu, unirea întreprinderilor și destinațiilor turistice pentru a face față materialelor plastice de unică folosință la nivel global se manifestă prin *Inițiativa globală pentru materiale plastice pentru turism* condusă de Programul Națiunilor Unite pentru Mediu (UNEP) și Fundația Ellen MacArthur, care fiind anunțată în ianuarie 2020, reunește peste 450 de

întreprinderi, guverne și alte organizații pentru a aborda deșeurile de plastic și poluarea (Go circular).

Circularitatea nu este prioritatea doar pentru producătorul de servicii, ci și pentru turiștii însuși, deoarece turistul este cel care decide cum să călătorească, ce să facă la destinație, cum să folosească infrastructurile. Însă producătorul poate influența comportamentul clientului astfel încât acesta să se comporte într-un mod mai circular. Pe de altă parte, numărul mare de producători de servicii din industria turismului (transport, catering, cazare, excursii etc.) induce necesitatea cooperării între actori pentru a crea o ofertă globală de turism circular (Circular tourism) în baza principiilor economiei circulare (Jesper Manniche, Karin Topsø Larsen, Rikke Brandt Broegaard, Emil Holland).

Un bun indicator pentru existența și evoluția turismului circular au devenit unele eco-etichete. În prezent 385 de unități turistice dețin eticheta ecologică pentru activitățile lor, 1500 organizații din turism sunt certificate Green Key în Europa, 100 tur operatori și alte organizații cu destinații turistice sunt certificate TourCert în Europa. Acest lucru arată că practicile circulare sunt puse în aplicare din ce în ce tot mai larg (Einarsson S. and Sorin, F., 2020).

Însă, trebuie să menționăm, că în literatura științifică pe turism sunt destul de rare publicațiile privind descrierea și analiza experiențelor circularității, ceea ce împiedică realizarea de sinteze actualizate a situației de tranziție la principiile circularității și reduc efortul la prezentarea cazurilor singulare. În Tabelul 1 sunt sistematizate exemple de integrare a elementelor economiei circulare în sectorul turismului.

Tabelul 1. Exemple de integrare a elementelor economiei circulare în sectorul turismului

Țara	Soluții circulare
Suedia, Stockholm Hoteluri <i>Scandic</i>	<ul style="list-style-type: none"> - fondatorul conceptului de schimbare a prosoapelor în hoteluri "Hand up your towel", folosit în toată lumea - măsurarea emisiilor de carbon, - codul de conduită pentru furnizori de produse ecologice¹⁴
Belgia, Bruxelles Hotelurile <i>Martin</i>	<ul style="list-style-type: none"> - închiriere lenjerie de pat - cooperare cu <i>Desso</i>, furnizorul de covoare reciclabile care permit schimbarea doar a părților covoarelor după necesitate¹⁵
Danemarca, Copenhaga	<ul style="list-style-type: none"> - sistem de încălzire și răcire bazat pe apele subterane (reducerea consumului de energie până la 90%)

¹⁴ Hotels In Stockholm <https://www.scandichotels.com/hotels/sweden/stockholm>

¹⁵ Tomorrow Needs Today: the sustainable commitment of Martin's Hotels <https://martinshotels.com/configurator/en/index/tomorrow-needs-today-emas>.

Hotel <i>Crowne Plaza</i>	- colectarea deșeurilor alimentare pentru producția de biogaze ¹⁶
Suedia, Malmö Compania Orbital Systems	- duș orbital OrbSys economisește până la 90% de apă consumată și 80% energie din sistem de recirculare închis ¹⁷
Tailanda, Bangkok Spa-uri <i>Six Senses</i>	- materiale de construcție din surse regenerabile - reciclarea apei de ploaie - încălzire solară ¹⁸
Anglia, Londra Hotel <i>Strathmore</i>	- contor inteligent pentru măsurare a deșeurilor alimentare de la <i>Winnow Solutions</i> - greutate redusă a deșeurilor alimentare cu 36% - economiile financiare de aproximativ 10900 lire sterline anual ¹⁹
R. Moldova, Orhei, Trebujeni Pensiunea <i>Vila Roz</i>	- folosirea detergenților naturali; - refuzarea de obiecte de plastic de unica folosință.
R. Moldova, Chișinău Hotel <i>Radisson Blue</i>	- conservarea resurselor naturale și a destinațiilor. Radisson Hotel Group depune eforturi pentru a reduce amprenta de carbon, energie, apă și deșeurile ca parte a conceptului <i>Think Planet</i> ; reducerea impactului negativ al afacerii asupra planetei, îmbunătățesc capacitatea de a oferi valoarea așteptată de clienții săi și protejează resursele naturale valoroase pentru generațiile viitoare. - eficiența energetică. Investiția în tehnologii și instrumente de economisire a energiei, dezvoltarea de proiecte de clădiri ecologice, colaborarea cu proprietarii și investitorii pentru a investi în măsuri de durabilitate și implicarea și educarea membrilor echipei. - reducerea carbonului. Radisson Hotel Group se angajează să obțină zero net bazat pe știință până în 2050 și se străduiește activ să reducă amprenta de carbon prin găsirea de soluții eficiente din punct de vedere energetic și folosind din ce în ce mai multe surse de energie

¹⁶ How the Crowne Plaza Copenhagen Towers in Denmark became one of the Most Sustainable hotels Worldwide. https://sustainability--leaders-com.translate.goog/crowne-plaza-copenhagen-towers-sustainable-hotel-example-denmark/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc

¹⁷ Orbital <https://www-orbital--systems->

se.translate.goog/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc

¹⁸ OnLink Services <https://www.onlinkservices.com> › post › activity-continue-Green Initiatives Six Senses Hotels Resorts & Spas /cd=2&hl=ru&ct=clnk

¹⁹ Sustainable commercial food waste solutions <https://www.winnowsolutions.com/>

regenerabilă. Lucrează pentru a implementa soluții de energie electrică regenerabilă care sunt proiectate cu atenție pentru a obține cel mai mare impact de reducere a carbonului. Scopul este de a reduce amprenta de carbon prin urmărirea unei strategii de aprovizionare cu energie regenerabilă.

-Radisson Hotel Group compensează automat amprenta de carbon a fiecărei întâlniri și eveniment, fără costuri pentru clienți. Compensarea carbonului se realizează în parteneriat cu *First Climate*, una dintre cele mai mari organizații de compensare a emisiilor de carbon din lume, care sprijină proiecte care combat schimbările climatice și au o contribuție pozitivă la dezvoltarea durabilă. Toate proiectele selectate sunt certificate Gold Standard sau Verified Carbon Standard.

- managementul apei. Abordând provocarea de a gestiona resursele globale de apă, gestionarea apei este o prioritate cheie pentru Radisson Hotel Group. Se concentrează pe a se asigura că utilizarea apei este echitabilă în comunitățile în care își desfășoară activitatea. Eforturile de gestionare a apei includ limitarea utilizării apei prin îmbunătățiri tehnologice în încăperile și operațiunile sale, folosind apa de ploaie și apa gri ori de câte ori este posibil.

-Radisson Hotel Group lucrează pentru a reduce, reutiliza, înlocui și recicla și împărtășește cele mai bune practici în acest domeniu. Lucrează cu furnizorii pentru a reduce deșeurile și pentru a crește reciclarea. Alte priorități cheie de gestionare a deșeurilor includ gestionarea deșeurilor alimentare și eliminarea materialelor plastice de unică folosință ori de câte ori este posibil.

-aprovizionare responsabilă. O mare parte din impactul asupra mediului al unui hotel este generat prin produse, servicii și activități care provin. Radisson Hotel Group colaborează cu furnizori similari, angajați să facă afaceri în mod responsabil, oferind proiecte și soluții integrate pentru hoteluri. Furnizorilor li se cere să respecte Codul de conduită al furnizorilor, cu toate legile și reglementările aplicabile și să solicite același lucru de la lanțul lor de aprovizionare, inclusiv agenții terțe.

-Etichete ecologice. Radisson Hotel Group apreciază certificarea de către terți a eforturilor de sustenabilitate ale hotelului. Se asigură că realizările sunt pe deplin transparente și credibile și ajută hotelurile în identificarea zonelor de oportunitate. Colaborează cu etichete ecologice globale, recunoscute de Consiliul Global pentru Turism Durabil, precum Green Key și EarthCheck, care auditează performanța hotelului.

Statistica turismului din R.Moldova cuprinde principalii indicatori care caracterizează **capacitatea și frecventarea structurilor de primire turistică colectivă cu funcțiuni de cazare turistică**, precum și **activitatea turistică a agențiilor de turism și turoperatorilor**:

- existența numărului de structuri de cazare, de camere și locuri-pat din camerele existente (date anuale);
- numărul de turiști cazați și de înoptări ale turiștilor în structurile de cazare (date trimestriale);
- numărul turiștilor și excursioniștilor participanți la turismul intern, receptor și emițător ;
- activitatea agențiilor de turism după scopul vizitei.

Conform datelor BNS, în anul 2022 structurile de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare au fost frecventate de 333,9 mii de turiști sau de 1,9 ori mai mult față de anul precedent. Din numărul total de turiști, 171,8 mii (51,5%) au constituit turiștii rezidenți și 162,1 mii (48,5%) - turiștii nerezidenți.

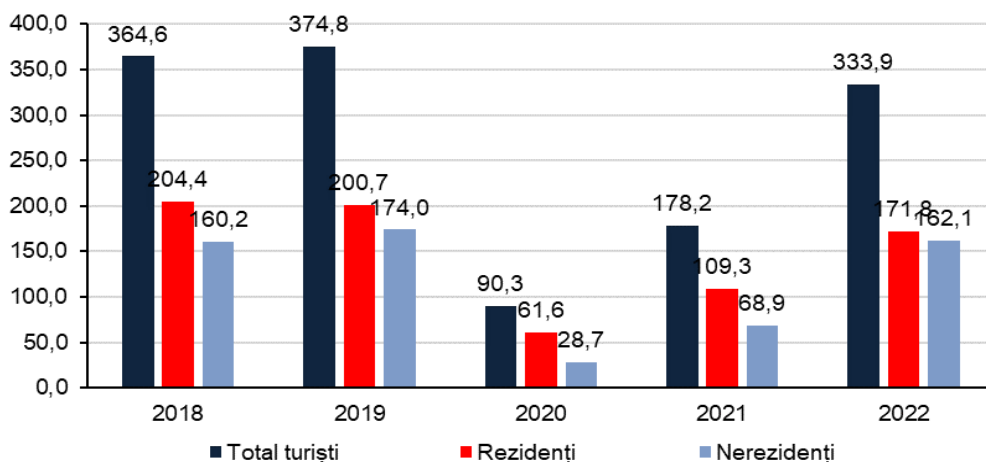

Figura 1. Turiști cazați în structurile de primire turistică colective (mii turiști)

Sursa: date BNS

Majorarea numărului de turiști cazați în structurile de primire turistică colective în anul de raport, în comparație cu anul precedent, se datorează creșterii cazării acestora în hoteluri și moteluri – cu 75,6 mii turiști (de 1,8 ori), structuri de odihnă– cu 32,2 mii turiști (de 2,1 ori), tabere de vacanță pentru elevi – cu 22,4 mii turiști (de 9,1 ori), pensiuni turistice și agroturistice – cu 15,9 mii turiști (+74,3%), cămine pentru vizitatori – cu 5,4 mii turiști (de 3,1 ori), structuri de întremare – cu 4,2 mii turiști (+19,4%).

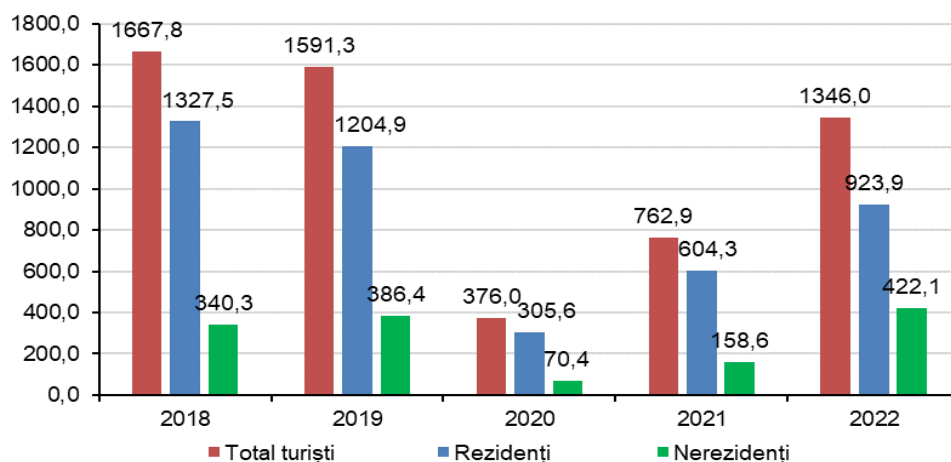

Figura 2. Numărul înoptărilor turiștilor în structurile de primire turistică colective (mii înoptări)

Sursa: date BNS

În anul 2022 în structurile de primire turistică colective au fost înregistrate 1346,0 mii înoptări ale turiștilor, cu 583,1 mii înoptări (+76,4%) mai mult față de anul 2021. Majorarea numărului de înoptări ale turiștilor a fost condiționată de creșterea acestora în hoteluri și moteluri - cu 202,1 mii înoptări (+85,5%), tabere de vacanță pentru elevi - cu 196,0 mii înoptări (de 7,5 ori), structuri de odihnă - cu 79,0 mii înoptări (de 2,2 ori), structuri de întremare - cu 54,4 mii înoptări (+16,9%), pensiuni turistice și agroturistice - cu 42,3 mii înoptări (de 2,1 ori), cămine pentru vizitatori - cu 9,5 mii (+13,8%). Din numărul total de înoptări, 68,6% revin înoptărilor turiștilor rezidenți și 31,4% - înoptărilor turiștilor nerezidenți.

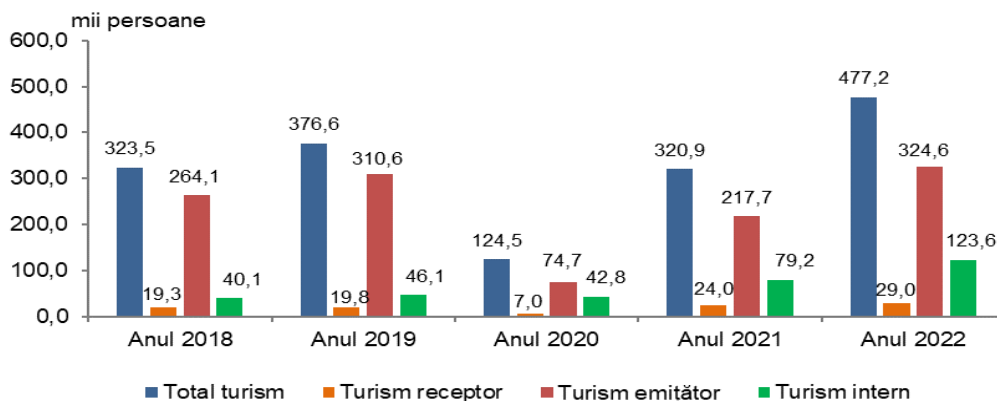

Figura 3. Evoluția numărului de vizitatori pe categorii de turism, 2018-2022

Sursa: date BNS

În anul 2022 numărul de turiști și excursioniști, participanți la turismul organizat de agențiile de turism și turoperatori a înregistrat 477,2 mii de persoane sau cu 48,7% mai mult față de anul 2021. Creșterea numărului de turiști și

excursioniști în perioada cercetată se datorează majorării numărului de participanți la turismul emițator cu 106,9 mii persoane (+49,1%), turismul intern – cu 44,4 mii persoane (+56,0%) și turismul receptor - cu 5,0 mii persoane (+20,8%).

Prin intermediul agențiilor de turism și turoperatorilor în anul 2022 au plecat în străinătate 324,6 mii de turiști și excursioniști, sau cu 106,9 mii persoane (+49,1%) mai mult față de anul 2021. Majoritatea covârșitoare (99,7%) a cetățenilor moldoveni au plecat în străinătate în scopuri de odihnă, recreere și agrement. Cetățenii Republicii Moldova au preferat să călătorească, preponderent, în Turcia (52,0% din total plecați în străinătate), Bulgaria (16,3%), România (10,2%), Egipt (10,1%), Grecia (4,3%) și Montenegro (0,9%). Numărul de turiști și excursioniști participanți la turismul intern în anul 2022 a constituit 123,6 mii vizitatori, fiind în creștere cu 56,0%, comparativ cu anul 2021. Deplasarea rezidenților moldoveni în interiorul țării, în scop turistic, a fost organizată în special de agențiile de turism și turoperatorii din municipiul Chișinău (44,6%), regiunile de dezvoltare Centru (47,4%) și Sud (6,9%).

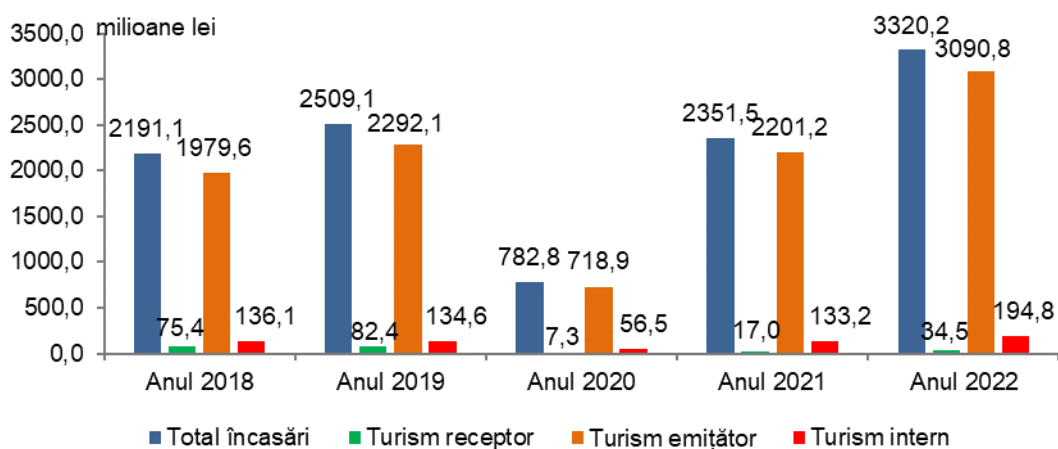

Figura 4. Încasările agențiilor de turism și turoperatorilor

Sursa: date BNS

Încasările agențiilor de turism și turoperatorilor din activitatea turistică în anul 2022 au însumat 3,3 miliarde lei, înregistrând o creștere de 41,2% față de anul precedent.

Este cunoscut faptul ca actorii implicați în industria ospitalității din R.Moldova au un rol important în calitate de facilitatori ai tranziției circulare, prin modul în care furnizează, utilizează sau consumă produse, materiale și resurse și prin modul în care sprijină și permit recuperarea produselor, materialelor și resurselor la utilizarea finală, ținând cont de faptul că sectorul este legat de o serie de alte industrii cheie, de la agricultură la mediul construit și industriile de transport. Turismul ar trebui să contribuie la conservarea și utilizarea durabilă a diversității biologice și peisagistice, la o agricultură durabilă și să gestioneze impactul asupra mediului și impactul socio-economic și cultural, astfel încât economia circulară să aibă o bază bună (Strategia Națională privind Economia Circulară).

Activitățile turistice au fost identificate ca una dintre presiuni antropice în preajma bazinelor acvatice, ce cauzează degradarea severă a mediului local, care, la rândul său, afectează interesul turistic al acestor locuri. Unul dintre factorii care determină poluarea bazinelor acvatice este plasticul. Astfel, potențial de circularitate reprezintă promovarea unui turism durabil și ecologic care să ia în considerare principiile circulare, de la transport, la cazare, activități recreative, furnizarea de alimente și reducerea/prevenirea deșeurilor.

Tabelul 2. Analiza sectorială a turismului din Moldova prin prisma impactului asupra mediului

Impactul asupra mediului	Probleme	Oportunități
Consumul de resurse, emisii de gaze cu efect de seră, presiune ecologică asupra ariilor naturale protejate, poluarea bazinelor acvatice	Conștientizarea scăzută a consumatorilor în ceea ce privește turismul durabil și impactul asupra mediului ambiant	promovarea ecoturismului, folosirea transportului „prietenos mediului“, stimulente pentru prevenirea deșeurilor, etc.

Sursa: elaborat de autor

Principala barieră în **aplicarea principiilor de circularitate în turism** este lipsa de conștientizare și lipsa de interes a consumatorilor aplicarea acestui concept în practică. Trecerea de la modelul linear la cel circular are loc fără abordarea sistemică și complexă a principiilor de circularitate.

Concluzii. Pentru sectorul turismului, circularitatea reprezintă o abordare strategică, în special din punctul de vedere al reducerii la minimum al impactului asupra mediului, inclusiv a deșeurilor, poluării, emisiilor de CO₂, având în vedere potențialul unei economii circulare de a decupla creșterea economică de utilizarea resurselor. Integrarea circularității și creșterea în continuare a eficienței resurselor în lanțul valoric al turismului reprezintă o oportunitate pentru sectorul turismului de a îmbrățișa o cale sustenabilă și rezilientă. Lanțul valoric extins și transversal al turismului oferă numeroase oportunități pentru o utilizare mai lungă, mai bună și mai circulară a materialelor și produselor folosite pentru a furniza serviciile, creând valoare și parteneriate și aducând deșeurile cât mai aproape de zero.

Tranziția cu succes la un model de turism mai durabil și mai rezistent prin aplicarea principiilor economiei circulare depinde de colaborarea și parteneriatele publice-private active, cooperarea interguvernamentală, politicile eficiente și instrumentele de politică și finanțare.

În același timp, în ciuda interesului din ce în ce mai mare pentru paradigma circularității, sectorul turismului și ospitalității este doar parțial implicat în discuție. Analiza literaturii de specialitate, concludă că interpretarea și implementarea economiei circulare în industria turismului se concentrează în principal pe risipa alimentară, consumul de energie, consumul de apă și emisiile de CO₂, schimbările climatice și încălzirea globală. Pentru a înregistra indicatori mai buni în punctele de interes, turismul și sectorul ospitalității ar trebui să se gândească la reducerea

resurselor utilizate, la reutilizarea produselor existente, reciclarea a ceea ce este potrivit pentru asta și re proiectarea, înlocuirea și regândirea operațiunilor.

Chiar dacă contribuția economică a sectorului turismului internațional este relativ mare, circularitatea sectorului este limitată de nivelul de durabilitate și circularitate al sectoarelor cu care este conectat turismul, dintre care cele mai importante sunt deja prioritare, și anume agricultura, construcțiile și ambalajele.

La nivel local, turismul are efecte negative asupra ecosistemelor (de exemplu, supraturism), precum și impacturi socio-culturale negative asupra comunităților gazdă²⁰ (de exemplu, exacerbarea inegalităților existente, creșterea dependenței de turism).

Evaluarea circularității are particularități de calculare în funcție de accesibilitatea bazei informaționale privind utilizarea resurselor și generarea deșeurilor. Întreprinderile au posibilitatea de a evalua input-urile și output-urile pentru o unitate de serviciu turistic produs, însă pentru turoperatori acest lucru poate fi mai dificil, deoarece aceștia trebuie să cunoască bine circularitatea diferitor componente ale ofertei turistice.

Considerăm că circularitatea nu este prioritatea doar pentru producătorul de servicii din Moldova, ci și pentru turistul însuși, deoarece turistul este cel care decide cum să călătorească, ce să facă la destinație, cum să folosească infrastructurile. Însă producătorul poate influența comportamentul clientului astfel încât acesta să se comporte într-un mod mai circular. Pe de altă parte, numărul mare de producători de servicii din industria turismului (transport, catering, cazare, excursii etc.) induce necesitatea cooperării între actori pentru a crea o ofertă globală de turism circular²¹ în baza principiilor economiei circulare. Principala barieră în aplicarea principiilor de circularitate în turism este lipsa de conștientizare și lipsa de interes a consumatorilor aplicarea acestui concept în practica.

Trebuie să menționăm, că în literatura științifică în domeniul turismului sunt destul de rare publicațiile privind descrierea și analiza experiențelor circularității, ceea ce împiedică realizarea de sinteze actualizate a situației de tranziție la principiile circularității și reduc efortul la prezentarea doar a cazurilor singulare cum ar fi din localitatea Trebujeni - Pensiunea Vila Roz și din Chișinău - Radisson Blu Leograd Hotel.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (BNS).

https://statistica.gov.md/ro/frecventarea-structurilor-de-primire-turistica-colective-cu-functiuni-de-cazare--9491_60327.html

Del Vecchio, P., Malandugno, C., Passiante, G. & Sakka, G. (2021). Circular Economy BusinessModel for SmartTourism: The Case of Ecobnb. *EuroMed Journal of Business*, 17, 1, 88-104. <https://doi.org/10.1108/EMJB-09-2020-0098>

- Einarsson, S. & Sorin, F. (2020). *Circular Economy in travel and tourism: A conceptual framework for a sustainable, resilient and future proof industry transition*. CE360 Alliance.
<https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/circular-economy-in-travel-and-tourism.pdf>
- Global Ecotourism network. <https://www.globalecotourismnetwork.org/definition-and-key-concepts/>
- Manniche, J., Topsø Larsen, K., Brandt Broegaard, R., & Holland, E. (2017). *Destination: A circular tourism economy. A handbook for transitioning toward a circular economy within the tourism and hospitality sectors in the South Baltic Region*. Centre for Regional and Tourism Research. Denmark.
https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/cirtoinno-handbook_eng-rev.-4.pdf
- Stoican, M., Vărvăruc, D., & Filip, N. (2022). Practicing a sustainable tourism in the context of supporting the green economy. In: *30 years of economic reforms in the Republic of Moldova: economic progress via innovation and competitiveness: international scientific conference, September 24-25, 2021*
<https://doi.org/10.53486/9789975155618.29>
- Rethinking Tourism: The Imperative to Shift to a Circular Economy*. (n.d.).
<https://www.gocircular.org.au/rethinking-tourism-the-imperative-to-shift-towards-circular-economics/>
- Strategia Națională privind Economia Circulară*. (n.d.)
<https://dezvoltaredurabila.gov.ro/strategia-nationala-privind-economia-circulara-13409762>
- Tommasini, L. & Cavagnaro, E. (2022). Circular Economy: A Paradigm to Critically Rethink Sustainability in Tourism and Hospitality. In: Farmaki, A., Altinay, L., & Font, X. (Eds.). *Planning and Managing Sustainability in Tourism: Empirical Studies, Best-practice Cases and Theoretical Insights* (pp. 1-12). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-92208-5_1
- Turismul circular*. (n.d.). <https://circulartourism.eu/ro/topic/subiect-1-turismul-circular/>
- UNWTO. (n.d., a). *The Glasgow Declaration On Climate Action In Tourism*.
<https://www.unwto.org/the-glasgow-declaration-on-climate-action-in-tourism>
- UNWTO. (n.d., b). *Circular Economy*. <https://www.unwto.org/sustainable-development/circular-economy>
- UNWTO. (n.d., c). *Global Tourism Plastics Initiative*.
<https://www.unwto.org/sustainable-development/global-tourism-plastics-initiative>
- UNWTO. (n.d., d). *Global Roadmap For Food Waste Reduction In The Tourism Sector*.
<https://www.unwto.org/sustainable-development/food-waste-reduction-in-tourism>
- UNWTO. (n.d., e). *Circular Economy*. <https://www.unwto.org/sustainable-development/circular-economy>
- What is atmosfair?* (n.d.).
https://www.atmosfair.de/en/about_us/what_is_atmosfair/